

 **GGD Amsterdam**



**Observatiemethode voor**

## **Inventarisatie Gebruik Openbare Ruimte (IGOR)**

### **I. TOELICHTING OP METHODE**

#### **Inleiding**

Het is over het algemeen niet duidelijk of een plek in de openbare ruimte functioneert zoals deze bedoeld is en –qua aantallen en aard- gebruikers naar verwachting trekt. Bij veel heringerichte verblijfsplekken zoals pleinen, (postzegel)parken, schoolpleinen of (natuur)speel terreinen is hooguit anekdotisch bekend of de plek bevalt en aan de verwachtingen voldoet; er is geen structurele monitoring of evaluatie.

#### **Het nut van evaluatie**

Er worden veel openbare ruimten (her)ingericht zodat bewoners en eventueel bezoekers buiten een aangenaam verblijf vinden. Het gaat dan om groene plekken en pleinen en pleintjes, buurtspeelplekken, schoolpleinen die tegelijk een buurtfunctie hebben, natuurspeeltuinen, etc. Er zijn verschillende verwachtingen over de functie van die plekken: mensen moeten er elkaar ontmoeten, de jongere en oudere jeugd moet er kunnen spelen of sporten, ze moeten er mooi en aantrekkelijk uitzien, ook over lange tijd, en niet te duur in onderhoud. Er kunnen duidelijk onderscheiden delen zijn (zandbak, voetbalkooi, hekken), maar de delen kunnen ook duidelijk verbonden zijn (bankjes bij speeltoestellen, hek/haag om hele terrein).

Sommige plekken zijn duidelijk succesvol, maar van veel plekjes is eigenlijk niet goed bekend of ze succesvol zijn. Ook is lang niet altijd duidelijk of misschien onderdelen heel goed functioneren, maar andere veel minder.

Gezien de forse investeringen en het maatschappelijk nut van succesvolle verblijfsplekken is het gewenst te weten of een investering loont. Wordt een plek goed gebruikt? Wordt elk onderdeel goed gebruikt? Welke onderdelen functioneren wel of niet, meer of minder goed? De hieronder beschreven methode is daarvoor geschikt, maar moet getoetst worden op de praktische uitvoerbaarheid.

#### **De toe te passen methode**

Men kan het daadwerkelijke gebruik van de openbare ruimte onderzoeken door gebruikers/bezoekers te observeren en te noteren wat zij doen en waar ze zich ophouden. Hiervoor is een protocol ontwikkeld, gedoopt “Observatiemethode voor Inventarisatie Gebruik Openbare Ruimte” (IGOR), welke sterk verwant is aan die van het Amerikaanse Project for Public Spaces welke is beschreven in de CROW-uitgave “Succesvolle openbare ruimtes – praktijkvoorbeelden en principes”. In het kort komt het er op neer dat een openbare buitenruimte wordt verdeeld in functionele onderdelen (bijv. zitgelegenheid, gras, speelruimte, voetbalveld, water) en eventueel gebruikselementen (speeltoestellen, banken, zitranden, zandbak). Deze onderdelen worden van tevoren geselecteerd en beschreven en de

kwaliteit ervan wordt genoteerd. Op te selecteren dagen wordt het gebied bezocht op opeenvolgende tijdstippen (bijv. eens per uur). Dan wordt geteld hoeveel personen aanwezig zijn per gebiedsdeel/gebruikselement en naar (geschatte) leeftijd en geslacht. Afhankelijk van het detail dat men nodig acht kan men zeer gedetailleerd maar tijdrovender of minder gedetailleerd en sneller waarnemen en op de formulieren scoren.

De kracht van IGOR is dat door vaak snel te observeren het gemiddelde gebruik van een plek voldoende goed kan worden benaderd. Hoe vaak is nog niet duidelijk, maar vermoedelijk is dat tenminste vier keer en zo mogelijk acht keer. Bij het evalueren van een herinrichting zal een plek voor en na herinrichting moeten worden geteld, liefst in vergelijking met andere nabije plekken zodat voor algemene invloeden (weer, trend) gecorrigeerd kan worden. Bij het monitoren van een plek kan bijvoorbeeld ook steeds op een vast tijdstip per maand (of beter: week) worden geteld.

### **Relatie van ruimtegebruik met bevolking en omgeving**

De uit waarnemingen verkregen aantallen en activiteiten kunnen eventueel vergeleken worden met andere objectieve ruimtelijke en milieufactoren zoals omringende bevolkingsdichtheid en bevolkingssamenstelling, hoeveelheid groen en bebouwing, lucht- en geluidkwaliteit, enz. Desgewenst kunnen de waarnemingen worden aangevuld met enquêtes onder gebruikers/bezoekers of omwonenden indien meer inzicht in het waargenomen gedrag gewenst is.

## **II. TOEPASSING METHODE**

Wat je wilt observeren hangt af van het doel van je onderzoek. Dat doel bepaalt de mate van detail en van de te onderscheiden activiteiten en groepen. Voor monitoring van het gebruik van een plek kan het voldoende zijn alleen de aanwezigheid van kinderen en ouderen/volwassenen te noteren. Voor het evalueren van het beoogde gebruik van een plek moeten tenminste de beoogde groep(en) en activiteit(en) worden genoteerd.

### **Voorbereiding**

1. Noteer op een plattegrond van de plek de verdeling ervan in functionele onderdelen (bijv. zitgelegenheid, gras, speelruimte, handbalveld, water) en eventueel gebruikselementen (speeltoestellen, banken, zitranden, zandbak). Het gebied wordt aldus in subgebieden verdeeld. Het doel bepaalt hoe gedetailleerd het gebied moet worden verdeeld: bijv. speeltoestellen apart als je het gebruik per type toestel wilt onderzoeken. Let er op dat in het veld duidelijk moet zijn waar de grens tussen subgebieden ligt en dat je dus moet kunnen zien waar een persoon zich bevindt.
2. Noteer eventueel de voorzieningen nabij/rondom de betreffende ruimte (in Amsterdam kan men ook de Functiekaart op [maps.amsterdam.nl](http://maps.amsterdam.nl) raadplegen).
3. Stel vast op welke tijd de plek onderzocht moet worden: seizoen, dag van de week, tijd van de dag. Dit hangt samen met het (kennelijk) bedoelde gebruik van het gebied. Probeer ook het aantal dagen van observatie vast te stellen.
4. Stel vast of het onderzoek bij bepaalde weertypen wel of niet onderzocht moet worden; denk aan temperatuur, bewolking, regen, zonnigheid./bezonning, wind.
5. Bepaal welke groepen (leeftijd, sekse) geobserveerd moeten worden en vul deze in in de waarnemingstabel (zie tabel IGOR Gebruikers hieronder). Als je (jonge)

leeftijdsgroepen wilt leren onderscheiden kun je oefenen met bijvoorbeeld klassenfoto's.

6. Bepaal of activiteiten (fietsen, werken, lezen, etc.) en/of eventueel posities (liggen, zitten, staan) moeten worden waargenomen en vul deze in in de waarnemingstabel (zie tabel IGOR Gebruikers hieronder).

### **Observatie**

7. Bezoek het gebied op opeenvolgende tijdstippen (bijv. eens per uur) op één of meer dagen. Noteer in tabel IGOR Ruimte (zie hieronder) de eerste keer (per dag) een indruk van het gebied (wat is er te horen, zien, ruiken, voelen; wind, zon) en of alles schoon en heel is. Controleer later of dat zo blijft en noteer eventuele veranderingen.
8. Controleer eventueel welke voorzieningen er zijn.
9. Noteer in de (aangepaste) tabel IGOR Gebruikers voor achtereenvolgende tijdstippen en per subgebied welke personen aanwezig zijn. Noteer op elk tijdstip het aantal personen per subgebied en maak daarbij onderscheid naar (geschatte) leeftijd en geslacht. Noteer ook de waargenomen activiteiten (zie voorbeelden in tabel IGOR Gebruikers).
10. Bij de activiteiten kan men kiezen voor twee manieren van noteren: of aankruisen als activiteit wordt waargenomen (makkelijkst) of het betreffende aantal personen noteren (moeilijker).
11. De waarneming moet idealiter één moment betreffen. Dit lukt als het subgebied in één keer kan worden overzien en het niet te druk is. Als dit niet lukt, kan het gebied in kleinere gebieden worden verdeeld (S bijv. in S1, S2, S3, ....) die later weer worden samengenomen. Elk subgebied wordt onafhankelijk geteld: personen die van het ene naar het andere gebied gaan kunnen dus dubbel of niet worden geteld.
12. Eventueel kan, mede ter documentatie, letterlijk een foto worden genomen.
13. Noteer ook overige mogelijk relevante waarnemingen, zoals ander dan bedoeld gebruik van gebied/toestel, zit men in schaduw/zon of luwte/wind, (reactie op) bijzondere gebeurtenissen, etc.
14. Er wordt tenminste vier keer geobserveerd, maar bij voorkeur vaker (bijvoorbeeld acht keer).

### **Analyse**

15. De analyse wordt bepaald door het doel van het onderzoek. In de volgende punten worden mogelijkheden gegeven.
16. Zet per onderdeel en voor de totale plek het aantal personen per waarneming uit. Vergelijk deze gegevens indien over meerdere dagen is geobserveerd. Onderzoek of dit patroon duidelijk verschillend is naar leeftijd en sekse.
17. Bepaal waar elke leeftijdsgroep (met eventueel sekseverschil) zich vooral ophoudt en of dit consistent is met het kennelijk bedoelde gebruik.
18. Geef aan of de mate van gebruik te relateren is aan de staat van het onderdeel (schoon, heel, vormgeving, bereikbaarheid).
19. In hoeverre lijkt het gebruik met het weer te maken hebben, of met een toevallige factor (WK op tv)?





